

RAPPORT FRA REISE TIL

**NORD-
IRAK**

JUNI 2001

Innholdsfortegnelse

Innledning	3
Sammendrag og konklusjon	3
Politisk bakgrunn.....	4
Sosial og økonomisk situasjon.....	4
Internt fordrevne	6
1. Anfal-aksjonen.....	6
2. Kirkuk	6
3. Interne stridigheter.....	6
4. Iran.....	6
Den generelle sikkerhetssituasjonen.....	6
1. Internt: Forholdet mellom KDP og PUK	7
2. Eksternt: Regimet i Bagdad	7
3. Nabostatene.....	8
4. FNs Flyktningkonvensjon.....	8
Utsatte grupper	8
1. Personer og grupper som risikerer forfølgelse av militante islamister.....	8
2. Klan og politisk tilhørighet	9
3. KDP-PUK intern strid	9
4. Kommuniste.....	9
5. Kvinner	10
6. Opposisjonelle iranere og irakere.	10
Beskyttelse i Nord-Irak for utsatte personer og grupper.....	10
"Besøk" i Nord-Irak.....	10
Selvstyremyndighetenes holdning i forhold til retur av flyktninger fra Europa	11
Asylvurderingen i Norge	11

Innledning

NOAS gjennomførte sammen med Flyktningsrådet et 14 dagers opphold i Nord-Irak i perioden 21. april - 5. mai 2001. Oppholdet var likelig fordelt mellom de to hovedstedene innen det kurdiske selvstyreområdet. Den første uken var vi stasjonert i Sulaimania, som er styrt av Patriotic Union of Kurdistan (PUK), og den andre uken i Erbil, som er styrt av Kurdistan Democratic Party (KDP).

Hensikten med reisen var å skaffe informasjon om sikkerhetssituasjonen generelt og om spesielt utsatte grupper. Vi reiste gjennom og gjorde stopp i store deler av Nord-Irak; i tillegg til selvstyremyndighetenes hovedsteder besøkte vi blant annet Diana, Dahuk og Amedi. Vi møtte representanter for KDP og PUK, som er de-facto myndigheter i sine respektive områder. Vi møtte også representanter for andre politiske partier; Irakisk Kurdistans Kommunistparti, Den assyriske bevegelsen (kristne). Vi besøkte flere leire for internt fordrevne i og rundt Sulaimania og Erbil. Vi la vekt på å innhente informasjon både fra politisk plan, fra organisasjoner og fra folk flest.

Sammendrag og konklusjon

Befolkningen i Nord-Irak lever stadig under frykten for ny invasjon fra Saddam Hussein, og faren for sammenbrudd i våpenhvilen mellom PUK og KDP. De erfaringer befolkningen har med overgrep begått av regimet i Bagdad på den ene side, og rivaliseringen mellom partiene i det kurdiske selvstyreområdet på den annen, har ført til at folk forlater området og søker sikkerhet i utlandet.

Saddam Hussein ønsker å gjenerobre kontrollen over Nord-Irak. I motsetning til FN og selvstyremyndighetene ønsker regimet i Bagdad ikke at Nord-Irak skal ha en autonom status innenfor et føderalt Irak. Samarbeidet mellom PUK og KDP har foreløpig ikke blitt materialisert. Det har ikke funnet sted slike forandringer som skulle tilsi at faren for ny konflikt ikke fortsatt er høyst reell. Ettersom farene i realiteten er like mye til stede i dag som de har vært de siste 10 år, mener NOAS at det er for tidlig å erklære Nord-Irak som et trygt område.

I henhold til FNs Flyktningkonvensjon er fravær av nasjonal beskyttelse en nødvendig forutsetning for retten til internasjonal beskyttelse. Selvstyremyndighetene i Nord-Irak har ingen internasjonalt anerkjent suverenitet over sitt territorium. Nasjonal beskyttelse i Irak er følgelig per definisjon beskyttelse fra irakiske nasjonale myndigheter. Befolkningen i Nord-Irak mangler utvilsomt nasjonal beskyttelse da erfaring har vist at regimet i Bagdad forfølger den kurdiske minoritet i likhet med andre etniske og politiske grupper i Irak. Flyktingene fra Nord-Irak har derfor et legitimt krav på internasjonal beskyttelse.

Norske myndigheter mener at retur til Nord-Irak er forsvarlig. Dette hevdes med henvisning til UNHCR. UNHCR skriver i sitt posisjonsdokument av juni 1999 om beskyttelsesbehov for irakiske flyktninger at "...it is essential that each claim be assessed in light not only of its particular circumstances, but also in light of the situation in the enclave at the time the determination is made."

NOAS' erfaring er at alle de kategorier av forfølgelse som er beskrevet i asylintervjuer blant asylsøkere i Norge fra Nord-Irak faktisk finner sted i Nord-Irak: Forfølgelse av personer som på en eller annen måte representerer en trussel mot makthaverne, enten det dreier seg om PUK, KDP eller islamister. I den grad utlendingsforvaltningen hevder at det for eksempel ikke skjer forfølgelse fra islamister, er dette i strid med praksis ved UNHCRs kontor i Damaskus. Den viktigste årsak til at UNHCR Damaskus gir beskyttelse er nettopp forfølgelse fra islamister.

Selvstyremyndighetene har ikke den kontroll over området som er nødvendig for å garantere rettssikkerhet for den enkelte borger. Personer og grupper kan risikere forfølgelse fra andre enn myndighetene uten at myndighetene verken sanksjonerer forfølgelsen eller gir beskyttelse mot den.

Intervjuene av denne gruppen ble gjort på et tidspunkt da både politiet og søkerne trodde at irakiske asylsøkere ville få opphold i Norge. En forsvarlig gjennomgang av den enkeltes beskyttelsesbehov bør forutsette en ny gjennomgang av asylsøknadene fordi kvaliteten på intervjuene etter vår erfaring ikke imøtekommer behovene for en grundig og forsvarlig vurdering.

Ved siden av å begrunne hvorfor vi mener irakiske asylsøkere fortsatt har et generelt beskyttelsesbehov, vil vi i det følgende peke på viktige momenter når det gjelder vurderingen av den enkeltes beskyttelsesbehov.

Politisk bakgrunn

Kurderne i Nord-Irak har gjort væpnet opprør mot regimet i Bagdad i perioden 1960-75, 1983-88 og etter 1991. I 1991 overtok de to oppopperende, kurdiske partiene KDP (Kurdistan Democratic Party) og PUK (Patriotic Union of Kurdistan) kontrollen over de nordligste fylkene. PUK kontrollerer per i dag størstedelen av Suleimania-regionen (med unntak av Halabja-området, som styres av islamister støttet av Iran, samt av PKK (tyrkisk-kurdisk gerilja), som også kontrollerer områder ved grensen mot Iran). KDP kontrollerer regionene Erbil, Dahuk og Zacho. Tyrkisk militære har baser flere steder i KDPs område, blant annet i Erbil.

Sosial og økonomisk situasjon

FNs sikkerhetsråd innførte i 1990 sanksjoner mot Irak. I 1996 ble Sikkerhetsrådets resolusjon 986 ("Olje for mat") implementert. 13 prosent av inntektene fra den oljen Irak tillates å eksportere skal benyttes til humanitære formål i Nord-Irak. Olje for

mat-programmet i Nord-Irak administreres av FN. I regjeringskontrollert område har FN kun en observatørrolle.

Siden 1996 har dette programmet ført til at alle innbyggere i Nord-Irak får utdelt matrasjoner hver måned. I tillegg administrerer FN distribusjon av medisiner og medisinsk utstyr. Ifølge FN-rapporter har Olje for mat-programmet gjort en slutt på den forverrede humanitære situasjonen som oppstod i Nord-Irak i etterkant av at sanksjonene ble innført. Dette i motsetning til regjeringskontrollert område som opplevde en forverring i løpet av 1999.

I henhold til sanksjonsregimet skal verken matrasjoner eller utstyr som benyttes i forbindelse med Olje for mat-programmet, kjøpes i Irak. Midler kan benyttes til gjenoppbygging, men ikke til utviklingsformål. Videre kan man ikke benytte midlene til lønnsmidler for personer ansatt hos nordirakiske selvstyremyndigheter. Prinsippene i Olje for mat-programmet, i likhet med sanksjonsregimet, reforhandles hver sjette måned. Forhandlingsparter er den irakiske regjering og FN. Regjeringen i Bagdad må med andre ord godkjenne også de ordninger som gjelder for Nord-Irak.

Olje for mat-programmet bidrar til at også Nord-Irak får en del av landets oljerikdommer, og dermed sikrer et minimum av mat og medisiner for befolkningen. Det har også virket positivt i forhold til en reduksjon i vinningskriminaliteten. Samtidig virker sanksjonene negativt på den økonomiske situasjonen. Jordbruket blir skadelidende, ettersom matrasjonene reduserer behovet for lokal produksjon. Jordbruk er den viktigste næringen i Nord-Irak. Lokal matproduksjon kan ikke eksporteres, ei heller benyttes til FNs matrasjoner. Kjøpekraften er svært lav og matprodusenter får derfor lite igjen for sine produkter. Det skjer ingen utvikling av næringslivet i Nord-Irak.

Den viktigste inntektskilden i dagens Nord-Irak er handel, toll og smugling av varer. Grensen mot Tyrkia med grenseovergangen Ibrahim Khalil står for størsteparten av disse inntektene. Dette innebærer at KDP, som har kontroll over Iraks grense mot Tyrkia, råder over inntekter av en helt annen størrelsesorden enn det PUK gjør.

Baath-regimet i Bagdad har i sin regjeringstid motarbeidet utnyttelse av naturressursene og økonomisk utvikling i Nord-Irak. Med unntak av oljen i Kirkuk-området ønsket man ikke å styrke næringslivet her. En vanlig oppfatning blant folk er at FN nå viderefører denne politikken på vegne av Saddam Husseins Baath-regime – i alle fall i praksis.

Den vanskelige økonomiske situasjonen fører til en stor grad av klientifisering. Makthaverne (PUK og KDP) sikrer seg økonomisk og politisk kontroll ved å fordele de begrensede ressursene til personer som er politisk lojale.

Det arbeides i dag med en avtale for å bruke Syria som korridor for handel mellom Irak og Tyrkia, noe som vil føre til drastisk reduksjon i inntektene i selvstyreområdet. Videre, hvis Saddam Hussein gjør slik FN ønsker, oppheves sanksjonene og, som en konsekvens, Olje for mat-programmet. Nord-Irak vil da miste de 13% som de i dag mottar fra oljesalg. Utdeling av matrasjoner til innbyggere i Nord-Irak vil opphøre, det samme vil distribusjon av medisiner. Gjenoppbyggingen som i dag foregår under administrasjon av FN vil også måtte innstilles. Med andre ord kan man få en

forverring av den økonomiske situasjonen som potensielt også kan medføre en politisk destabilisering internt i Nord-Irak.

Internt fordrevne

Det finnes flere kategorier internt fordrevne personer i Nord-Irak. Flertallet bor i leire i eller i nærheten av byområder.

1. Anfal-aksjonen

Fra 1985 startet regjeringen utslettelsen av 4500 av 5000 landsbyer i Nord-Irak. Dette var av strategiske hensyn for lettere å kunne kontrollere befolkningen. I løpet av den såkalte Anfal-aksjonen forsvant 182 000 mennesker, og den øvrige befolkningen ble konsentrert i store kollektivsentra/leire.

2. Kirkuk

Regjeringen i Bagdad fører en arabiseringspolitikk i Kirkuk-området. Kirkuk ligger i regjeringskontrollert område nær grensen mot det kurdiskkontrollerte området i nord. Området rundt Kirkuk er viktig for oljeutvinning, og byen har tradisjonelt hatt en overvekt av kurdiske innbyggere. Siden 1991 har over 200 000 personer blitt fordrevet herfra til kurdisk-kontrollert område. Denne gruppen internfordrevne plasseres også i leire. Den jevne strøm av fordrevne fra Kirkuk-området er en stadig påminnelse for befolkningen i Nord-Irak om hvordan Saddam Hussein behandler nasjonale minoriteter.

3. Interne stridigheter

Politisk aktive i KDP måtte forlate PUK-området, og omvendt, under den interne konflikten i perioden 1994-97. Det er stadig ikke mulig for disse å returnere til sine hjemsteder.

4. Iran

Ca. 60 000 kurdere fra Nord-Irak som flyktet til Iran på begynnelsen av 1970 tallet har i løpet av de siste par årene returnert (primært til KDP-området).

Den generelle sikkerhetssituasjonen

Blant de ulike personer, partier og grupper vi var i kontakt med i Nord-Irak var det en utbredt oppfatning at sikkerhetssituasjonen i Nord-Irak i all vesentlighet er uendret siden 1991. Så lenge den fremtidige status for Nord-Irak forblir uavklart og så lenge truslene mot befolkningen er like sterkt tilstede nå som før, vil folk fortsette å forlate området og søke trygghet i andre land.

Sikkerheten for befolkningen i Nord-Irak avgjøres av ulike interne og eksterne forhold: Forholdet mellom PUK og KDP, regimet i Bagdad og nabostatene Tyrkia, Iran og Syria. Endelig spiller USAs politiske engasjement i regionen en viktig rolle. Det spesielle – og kanskje unike – ved situasjonen er at området nå er inne i en relativt rolig periode, samtidig som det er flere faktorer som på et hvilket som helst tidspunkt igjen kan kaste området ut i konflikt. Sikkerhetssituasjonen trues kontinuerlig både av de interne spenningene mellom de to kurdiske partiene KDP og PUK, som i løpet av 90-tallet var i krig med hverandre tre ganger, og av den kanskje enda mer alvorlige faren for en ny invasjon fra de irakiske myndighetene i Bagdad, det vil si Saddam Husseins regime.

1. Internt: Forholdet mellom KDP og PUK

Etter våpenhvileavtalen i desember 1998 har det ikke vært omfattende trefninger mellom KDP og PUK. Fredsforhandlingene dreier seg i hovedsak om å komme frem til en måte å fordele ressursene mellom de to partiene/områdene. Den absolutt viktigste inntektskilde i Nord-Irak i dag er tollinntekter fra grenseovergangen Ibrahim Khalil på grensen til Tyrkia (KDP-territorium). Nettopp fordelingen av disse inntektene spilte en viktig rolle i konflikten mellom PUK og KDP i perioden 1994-1997. Partiene har nå etter press fra bl.a. USA kommet frem til en skriftlig prinsipiell avtale for fordeling av disse inntektene.

Det foreligger planer for gjennomføring av valg til felles parlament og regjering i løpet av 2001. I startfasen vil kun enkelte departementer være under felles administrasjon av PUK og KDP, bl.a. departementene for helse, undervisning og justis. Per i dag er planen om å åpne partikontorer i hverandres områder ikke gjennomført. Det er heller ingen eller meget begrenset utveksling av aviser mellom de to områder. Repatriering av flyktninger etter internkrigen er foreløpig ikke igangsatt.

2. Eksternt: Regimet i Bagdad

FN ønsker ikke å anerkjenne Nord-Irak som en selvstendig stat. FN ønsker en autonom status for Nord-Irak, innenfor et føderalt Irak. Selvstyremyndighetene aksepterer FNs plan. Regjeringen i Bagdad ønsker imidlertid ikke autonomi for Nord-Irak.

Saddam Hussein kan med sine styrker ta kontroll over størstedelen av Nord-Irak i løpet av meget kort tid, når han ønsker det. Irakiske styrker står til enhver tid bare få timer unna Sulaimania. I løpet av tiden som har gått siden Gulf-krigen har regjeringen styrket sin militære slagkraft. Smugling av olje ut av Irak representerer like store inntekter som det som selges gjennom Olje for mat-programmet. Totalt selger Irak like mye olje nå som før sanksjonene ble innført. Dette betyr etter all sannsynlighet at Saddam Hussein har rekonstruert store deler av sin militære slagkraft. Kurdere i Nord-Irak er derfor av den oppfatning at så lenge dagens regime sitter ved makten i Bagdad er faren for forfølgelse til stede.

En innvending mot sannsynligheten for en irakisk invasjon kan være at regimet i Bagdad ønsker å få opphevet sanksjonene, og derfor ikke ønsker å falle i unåde hos FN. Samtidig vet man at Saddam Hussein også har interesser av at sanksjonene fortsetter: Befolkningen holdes lettere under kontroll, og Irak mottar sympati fra arabiske nabostater

3. Nabostatene

I likhet med regimet i Bagdad ønsker heller ikke omkringliggende stater samling av kurderne i Nord-Irak. Dette ses på som en trussel mot deres egne nasjonale interesser. De vil derfor ventelig gjøre det de kan for å forsøke å torpedere denne samlingen. USA kan gjennom den innflytelse de øver på Tyrkia påvirke tyrkisk politikk overfor Nord-Irak. Det er i dag ikke klart hva som blir politikken til den nye administrasjon i USA forhold til kurderspørsmålet.

Den fremtidige politiske status for Nord-Irak er uklar. Det finnes i dag ingen garantier for at USA og Storbritannia vil fortsette sine overflygninger og beskyttelse av luftrommet i Nord-Irak. I den senere tid har også antall flygninger blitt redusert. Dette forklares ut fra sikkerhetsmessige forhold for flygere, men er sannsynligvis i like stor grad motivert ut fra politiske hensyn.

4. FNs Flyktningkonvensjon

Selvstyremyndighetene i Nord-Irak har ingen internasjonalt anerkjent suverenitet over sitt territorium; de utgjør ikke på noen måte nasjonale myndigheter, og kan dermed ikke gi den nasjonale beskyttelse som Flyktningkonvensjonen baserer seg på som et naturlig alternativ til internasjonal beskyttelse.

Det er med god grunn at konvensjonen støtter seg til det prinsipp at de som ikke kan få nasjonal beskyttelse mot forfølgelse, har rett til internasjonal beskyttelse. Som tilfellet vil være med nesten enhver ikke-nasjonal myndighet, vil den beskyttelse KDP og PUK kan gi være ustabil, i den grad myndighetenes egen situasjon er ustabil og deres fremtidige stilling uforutsigbar. Det er også et moment at de facto-myndigheter av denne typen (slik tilfellet er i Nord-Irak) som oftest ikke vil være demokratisk etablerte, og representerer et styre som i liten grad er lovregulert, med tilhørende innslag av planmessig eller sporadisk forfølgelse og utenomrettslige arbeidsmetoder også fra myndighetenes side.

Samtidig er det utvilsomt at befolkningen i Nord-Irak mangler den faktiske nasjonale beskyttelse som konvensjonen baserer seg på, da erfaring har vist at de nasjonale, irakiske myndigheter i Bagdad forfølger den kurdiske minoritet i likhet med andre etniske og politiske grupper i Irak. Flyktningene fra Nord-Irak har derfor, etter konvensjonen, et legitimt krav på internasjonal beskyttelse.

Utsatte grupper

1. Personer og grupper som risikerer forfølgelse av militante islamister

Det finnes ulike grupper islamister, både moderate og militante, med ulike politiske agendaer. Islamistiske partier og grupperinger finnes i de fleste deler av Nord-Irak. Den viktigste gruppering av islamister kontrollerer Halabja-regionen ved grensen mot Iran. Dette området har ca. 150 000 innbyggere. Utenfor Halabja-området har islamistene fått noe mindre innflytelse etter våpenhvilen mellom PUK og KDP. Islamister utfører imidlertid fortsatt attentater og angrep på enkeltpersoner som er

markerte motstandere av deres politikk: politikere, journalister, intellektuelle. Personer som representerer en trussel mot islamistene og som direkte kritiserer deres aktivitet kan være utsatt. Journalisten Hawzhin, som har arbeidet for avisene Hawlaty og Rozhnama Nooz i Suleimania, ble drept av islamister i fjor, etter å ha kritisert islamistene. Ifølge UNHCR i Damaskus kan også enkeltpersoner uten en politisk profil risikere forfølgelse hvis de utfordrer eller motsetter seg å følge sosiale normer og konvensjoner. Et eksempel er kvinner som motsetter seg tvangsgifte. Brudd på sosiale konvensjoner sanksjoneres strengt i miljøer (familier, klaner eller partier) som tilhører militante islamistiske partier. Militante islamister har en begrenset politisk innflytelse også utenfor sitt kjerneområde i Halabja. De mistenkes for å stå bak ulike terroraksjoner i bl.a. Erbil og Suleimania.

2. Klan og politisk tilhørighet

Politisk lojalitet er primært knyttet til klan/familie. Partiloyalitet determineres av klanens politiske tilhørighet. En klans partitilhørighet kan endres. Dette betyr at klantilhørighet er fast mens partitilhørighet kan endres. Hvis en klan/familie utfordrer sitt parti ved å overføre sin lojalitet til et konkurrerende parti eller mister sitt medlemskap (i praksis beskyttelse) i et parti, vil man i de fleste tilfeller bli tvunget til å flykte til det rivaliserende partis territorium og søke beskyttelse der.

Konflikter mellom personer og familier som i utgangspunktet ikke har et politisk element kan ende opp som politisk forfølgelse hvis politisk innflytelse brukes til å iverksette forfølgelse. Klanfeider kan oppstå av ulike årsaker: Eiendomskonflikt, drap eller lignende. Grenseoppgangen mellom kriminalitet og forfølgelse kan i noen tilfeller følgelig være vanskelig å foreta.

3. KDP-PUK intern strid

Inntil våpenhvileavtalen ble personer som tilhørte det rivaliserende parti i konflikten mellom KDP og PUK, fordrevet fra sitt hjemmeområde. Denne politiske renskning har avtatt etter våpenhvilen i desember 1998. Det er likevel fortsatt ikke mulig for internt fordrevne etter internkrigen å vende tilbake til sine hjemsteder. Deres boliger er som regel bebodd av andre internt fordrevne. Det er nå mulig å reise mellom de to områder selv om dette er begrenset. Imidlertid vil personer med politisk profil gjerne avstå fra dette fordi man frykter represalier eller fordi man er redd for å bli mistenkeliggjort av sine egne. Hevnaksjoner fra familien til personer som er drept under de interne stridighetene skjer stadig mot personer som man mener har drept egne familiemedlemmer. Dette gjelder primært personer som har begått krigsforbrytelser (drept fanger og sivile) eller utført attentater. Avhoppere fra PUK og KDP kan møte problemer hvis de er i besittelse av sensitive opplysninger politisk, militært el. annet. Ved en eventuell ytterligere tilnærming mellom PUK og KDP vil personer som av ulike grunner har flyktet fra det ene området til det andre kunne risikere å miste sin beskyttelse. Faren for dette vil være avhengig av en persons/families bakgrunn.

4. Kommunister

Det finnes flere forskjellige kommunistpartier i Nord-Irak. Det største er Irakisk Kurdistans Kommunistparti (IKKP). ICP ble etablert i 1993 (da det utgikk fra Det Irakiske Kommunistparti som ble etablert i 1934) og er representert i regjeringene

både i PUK- og KDP-området. De er ikke representert i parlamentet i Erbil eller Suleimania. Irakiske arbeideres kommunistparti er et mindre kommunistisk parti som samlet flere mindre kommunistpartier etter opprøret i 1991. I juni 2000 ble dette partiet kastet ut fra PUK-området. Dette skjedde etter at PUK-myndighetene i Suleimania nektet dem å operere med sin egen milit. De demonstrerte mot dette og 6 personer ble drept i påfølgende skuddveksling. Partiet falt i unåde også fordi de ble beskyldt for å ha utført væpnede aksjoner i Iran, i samarbeid med iranske kommunister. Partiets medlemmer ble fordrevet til Erbil. En del av disse er fortsatt i Erbil mens en del har reist til utlandet.

5. Kvinner

Æresdrap er et problem i Nord-Irak i likhet med andre land i regionen. Omfanget har imidlertid økt i Nord-Irak i løpet av de siste 10-15 år. Det er flere årsaker til dette. Flere tusen landsbyer ble utslettet på 1980-tallet, dette forårsaket et sosialt sammenbrudd. Nord-Irak har etter 1991 vært preget av manglende rettssikkerhet. Konfliktene mellom de rivaliserende partier har ført til at politiske hensyn prioriteres fremfor rettsstatlige prinsipper. Selvstyremyndighetenes manglende innsats for å forebygge æresdrap gjenspeiler kvinners maktesløse posisjon i samfunnet. Det finnes ingen sikre tall på omfanget av dette fenomenet men 4000 æresdrap etter 1991 er ifølge kvinneorganisasjoner i Nord-Irak et konservativt estimat.

6. Opposisjonelle iranere og irakere.

Flere tusen iranske og irakiske (fra regjeringskontrollert område) flyktninger oppholder seg i Nord-Irak. På grunn av nærværet av både iranske og irakiske etterretningstjenester i Nord-Irak er disse i en utsatt posisjon. UNHCR driver gjenbosetting av slike personer.

Beskyttelse i Nord-Irak for utsatte personer og grupper

Risikoen for forfølgelse på grunn av de ovennevnte faktorer eller andre vil alltid måtte sees i sammenheng med muligheten for beskyttelse av personer, grupper eller partier med makt og innflytelse. For eksempel vil personer som forfølges av islamister være mer utsatt hvis de ikke har beskyttelse fra PUK eller KDP. Tilnærmingen mellom PUK og KDP kan føre til at klaner/familier som har byttet partimedlemskap kan miste sin beskyttelse. Det faktum at guvernøren for Erbil nylig ble drept i et attentat er imidlertid et uttrykk for at alle med en politisk profil kan være utsatt. Det er fortsatt ikke kjent hvem som stod bak dette attentatet.

"Besøk" i Nord-Irak

I løpet av 2000 skal 1449 personer ha krysset grensen mellom Nord-Irak og Syria med norske reisedokumenter. Dette er ikke uten videre en indikasjon at området er klart for retur av flyktninger. For det første er det like klart at det er mange som ikke

har reist tilbake. At noen reiser tilbake fordi de ikke har et individuelt beskyttelsesbehov og derfor trygt kan gjøre det, betyr ikke at andre ikke har et individuelt beskyttelsesbehov. For det andre er den vesentligste innvendingen mot retur at med dagens politiske situasjon er det umulig å vite eller anta med noen sikkerhet hva situasjonen vil være en – tre – seks måneder fra nå. At en del kan reise trygt tilbake nå og oppholde seg i kanskje begrensede områder i begrensede tidsrom, betyr ikke at de vil være trygge dersom de fortsatt befinner seg der om tre måneder. Man kan heller ikke se bort fra at en betydelig del av grensepasseringene er foretatt av personer som kommer fra regjeringskontrollert område og som har kortere opphold i kurdisk kontrollert område for å besøker familie.

Selvstyremyndighetenes holdning i forhold til retur av flyktninger fra Europa

Alle myndighetsrepresentanter vi var i kontakt med var svært tydelige i forhold til returspørsmålet. De mener alle at de ikke ønsker tvangsmessig retur av flyktninger fra Europa. Dette begrunnes med at man allerede har nok med å hjelpe eksisterende flyktningegrupper og internt fordrevne. I tillegg vektlegges de sosiale problemer det vil medføre å returnere personer som ofte har måttet kvitte seg med sine eiendeler for å ha råd til billetten til Europa.

Samtidig var tilbakemeldingen både fra politikere og fra vanlige mennesker i Nord-Irak tydelig på at de som flykter, gjør det på grunn av den langvarige usikkerheten og frykten for fremtiden, ikke av økonomiske grunner. Det er dermed liten grunn å tro at mange av kurderne frivillig vil reise tilbake, slik norske myndigheter legger opp til.

Asylvurderingen i Norge

I sitt posisjonsdokument av juni 1999 skriver UNHCR at "there may be certain cases for which the possibility to remain in, or return to, northern Iraq safely cannot be ruled out". Med andre ord åpner UNHCR opp for retur, men det forblir et spørsmål om formuleringen at man "i visse tilfeller" "ikke kan utelukke" at retur kan finne sted, kan omfatte nesten samtlige asylsøkere, slik vi har sett i Norge.

Intervjuene med den enkelte asylsøker ble foretatt på et tidspunkt da alle irakiske asylsøkere fikk oppholdstillatelse. Dette var noe som både asylsøkerne selv og politiet, som foretok intervjuene, naturligvis var klar over. Som en konsekvens av dette har mange av intervjuene et summarisk preg; de er ofte ufullstendige – ofte bare halvparten så fyldige som ordinære asylintervjuer. Man kan innvende at asylsøkerne har signert intervjuene og dermed gått god for at intervjuene er representative. Men også polititjenestemennene har signert intervjuer som fremstår som generelt mangelfulle, og hvor det gjennomgående har manglet viktige oppfølgingsspørsmål fra politiets side. Man må spørre seg om det ansvar som Forvaltningsloven pålegger de offentlige myndigheter for at hver sak blir tilstrekkelig opplyst, her er oppfylt.

Et annet element som har blitt diskutert er at UDI våren 2000 skal ha behandlet vel 2000 søknader fra irakiske kurdere på 2-3 måneder. Som en konsekvens av en så rask saksbehandling inneholder vedtakene i stor grad generelle vurderinger, ofte uten referanse til eksempelvis arr etter tortur eller annet av betydning for asylsøkernes asylgrunnlag. Det er vanskelig å se at dette er i overensstemmelse med UNHCRs forutsetning om en grundig, individuell behandling. Mange av de saker som NOAS har gjennomgått vitner om at UDI har gitt avslag på rent formelt grunnlag uten å ha gått reelt inn i saken. I de saker hvor en mer omfattende begrunnelse fra UDI tilsynelatende vitner om en grundig behandling, viser det seg dessverre at grundigheten dreier seg om å finne grunner til å trekke søkerens troverdighet i tvil. På denne måten kan bagatellmessige og ubetydelige uklarheter i et asylintervju føre til at omfattende og høyst troverdige forklaringer om politisk aktivitet ignoreres. Dette er gjennomført på en måte som vitner om åpenbart manglende innsikt i den politiske og sosiale situasjonen i Nord-Irak. NOAS er svært bekymret for at denne praksisen forplanter seg videre i Utlendingsnemndas behandling.

Oslo 7. juni 2001